

Geen feestje voor tien jaar Chitwoodi Werkgroep in Wieringermeer

Enkele telers betalen gelag

De pootaardappelsector in de Wieringermeer hield z'n adem in, eind vorige eeuw. Er zat chitwoodi. Hoe desastreus zou het zijn? Na tien jaar blijkt het een probleem van de hele sector, waarvan de rekening als gevolg van de regelgeving bij een beperkt aantal telers wordt neergelegd. Aangepaste regelgeving kan het handelsbelang en dus de hele sector schaden.

Jan van Hoogen, algemeen directeur Agrico:

'Chitwoodi is nu ondernemersrisico'

Agrico heeft vanaf het begin fors ingezet op vrijwillige grondonderzoeken. Dit jaar is het bedrijf daarmee gestopt. „We zien chitwoodi nu als ondernemersrisico. Daarvoor kunnen we het collectief niet laten opdraaien”, zegt Jan van Hoogen van Agrico.

Het handelshuis begon met de grondonderzoeken als een soort inventarisatie. „Omdat we niet wisten hoe erg het probleem was. Tegelijkertijd wilden we daarmee ook de boeren bewust maken van het probleem. Ze konden hun

kop in 't zand steken onder het motto: 'Het zal mij vast niet gebeuren'. Dat wilden we voorkomen. Door veel te bemonsteren, hoopten we goed in beeld te krijgen waar het probleem wel en waar het niet zat.”

Om zo veel mogelijk telers te bewegen om mee te doen met vrijwillige bemonstering, kregen ze van Agrico de zekerheid dat een eventuele vondst geen gevolg zou hebben voor de oogst die kort daarvoor van de onderzochte percelen was gehaald. „Was een perceel besmet,

dan kreeg de teler voor zijn partij gewoon de poolprijs uitbetaald. Voor de partij pootaardappelen zochten we dan een gepaste afzet.”

Het probleem is nu genoeg in beeld om het te bestempen tot ondernemersrisico, vindt Van Hoogen. „Het komt vooral voor op lichte grond; aan de noordkant van de Noordoostpolder, in de Wieringermeer en op Texel. En langzamerhand is er ook meer bekend over hoe telers op gevoelige grond erop kunnen inspelen. Daarmee kunnen

Chitwoodi heeft de Wieringermeer uitgekozen om als eerste aan het licht te komen, maar zit ondertussen in vrijwel alle provincies.

Tien jaar geleden doorbrak de Werkgroep Chitwoodi in de Wieringermeer een taboe. Er waren officiële besmettingen met Meloidogyne chitwoodi, maar daar werd niet over gesproken. De gêne was groot bij de pootgoedtelers met de eerste officiële besmettingen. Er was zelfs een akkerbouwer die het maandenlang niet aan zijn vrouw durfde te vertellen. De werkgroep informeerde de telers over wat ze boven het hoofd hing en welke maatregelen ze konden nemen. De onbekendheid was groot. Daarnaast bood de werkgroep emotionele bijstand en ook dat was nodig.

Inmiddels is er veel veranderd. Telers praten gemakkelijker over chitwoodi. In de Wieringermeer zitten twee aangewezen gebieden. Die liggen rond officiële besmettingen. Arjan Verbruggen, akkerbouwer in Middenmeer, heeft een perceel pal naast zo'n cirkel. „Niemand wijst naar de 'eigenaar' van die besmetting”, zegt hij. „Omdat we weten dat je er niets aan kunt doen. Laat je een distel in je land staan, dan weet je dat het naar de buurman waait. Dat kun je voorkomen. Voor chitwoodi geldt dat niet.” Verbruggen zit ook in de Werkgroep Chitwoodi, die inmiddels landelijk werkt.

De bespreekbaarheid en de houding van de telers verschilt echter per regio en per teler, zegt Peter Boutkan van Agrico. „Ik ken de kavels door grondonderzoeken en herken heel snel de symptomen in de aardappelen. Met sommige telers kan ik daar heel open over praten, anderen willen het liever niet weten.” Boutkan is vanaf het begin betrokken bij de werkgroep. Zijn kennis van eigenschappen van het aaltje, de symptomen in de knol en de verspreiding in percelen is groot.

Situatie onderschat

Boutkan heeft als geen ander zicht op de verspreiding van chitwoodi. Hij kent de

uitslagen van de vrijwillige grondbemonstering die de handelshuizen tien jaar geleden hebben opgezet om de situatie in beeld te brengen (zie kader: De cijfers van Meloidogyne chitwoodi). „We onderschatten de situatie. Dat beaamt iedere deskundige”, zegt Boutkan.

Chitwoodi zit vooral op lichte gronden, tot 20 procent afslibbaar; dat zijn grote delen van de Noordoostpolder, Wieringermeer en Texel, maar ook de zandgronden in bijvoorbeeld Brabant, Drenthe en Gelderland. In het rapport 'Relatie grondbemonstering en partijbesmettingen Meloidogyne', dat Actieplan Aaltjesbeheersing recent heeft gepubliceerd, zijn grondmonsters genomen vanuit aangewezen gebieden. Van de 59 bemonsterde percelen bleken 21 percelen aantoonbaar besmet. „Dat aantal verbaast me niets”, zegt Boutkan. „En uit de vrijwillige grondonderzoeken blijkt dat de situatie op de percelen buiten de cirkels niet veel anders is dan van de percelen binnen de cirkels, bij vergelijkbare zwaarte van de grond.”

Relatie grond en knol

Het rapport, samengesteld door NAK Agro, NAK, PRI en PPO, toont verder aan dat als het aaltje in de grond zit, de kans ook vrij groot is dat ook de aardappelen zijn besmet. Dat betekent dat grondonderzoek voorafgaand aan de teelt een minstens zo goed beeld geeft van een besmetting met chitwoodi dan de partijbemonstering achteraf. In het onderzoek zijn van bepaalde percelen grondmonsters genomen, vervolgens zijn daar pootaardappelen geteeld en daarna is de oogst onderzocht met de twee beschikbare knollentoetsen, de visuele toets en de PCR-toets. In de meeste gevallen werd een besmetting in alle drie de onderzoeken aangetoond of in geen van de drie onderzoeken aangetoond.

Maar in enkele monsters werd in de grond niets gevonden, terwijl de PCR-toets chitwoodi aantoonde. Of in het grondmonster werd chitwoodi gevonden, maar niet in het visuele knollenonderzoek. Daaruit blijkt dat de monsternemer dus ook naast het aaltje kan prikken. Bovendien is van een besmette partij niet elke knol besmet.

Pakkans

De kans dat een besmetting bij telers buiten de cirkels leidt tot een officiële besmetting, is minimaal. Hij kan een officiële besmetting krijgen doordat in het afzetkanaal klachten komen over het afgezette product, doordat de keurmeester van de NAK een besmetting in zijn partij vindt of doordat de teler in de landelijke survey van 230 onderzoeken valt en de monsternemer 'raak' prikt. De kans dat een teler binnen de cirkel een officiële besmetting krijgt, is vele malen groter. Al zijn pootaardappelen worden onderzocht; een monster van 200 knollen per hectare (gemiddeld; het hangt af van de perceelsgrootte). De twee cirkels in de Wieringermeer zijn sinds de instelling van die gebieden uitgebreid, doordat binnen de twee cirkels in totaal drie nieuwe besmettingen werden gevonden via de knollentoets. De conclusie is dat het aantal besmettingen binnen de cirkel niet noodzakelijkerwijs hoger is dan buiten de cirkel, maar dat de telers die een officiële besmetting oplopen het verkeerde lot in de loterij hadden. De telers binnen de cirkel delen in de pech; zij moeten elk jaar extra kosten maken door de verplichte toetsing en hebben door die toetsing bovendien een aanzienlijk grotere kans om een officiële besmetting op te lopen dan telers buiten de cirkel. Bij een vondst verliest de besmette partij de pootgoedstatus en dat is een forse kostenpost. Overigens is door inzet van de landelijke chitwoodi werkgroep, de verplichte toetsing vorig jaar volledig ▶

we ze niet langer de warme deken van de pool bieden. De telers van de zware grond, die zo hun eigen problematiek hebben, kunnen we niet langer laten meebetalen aan een probleem dat speelt op de lichte grond.” Vorig jaar hebben de pootgoedtelers die te maken kregen met afkeuringen om chitwoodi nog de helft van de poolprijs uitbetaald. „Maar op voorwaarde dat ze hebben meegedaan met de vrijwillige grondonderzoeken. Dit jaar stoppen we met het vrijwillige onderzoek.”

Meloidogyne chitwoodi

Sinds 1998 heeft het wortelknobbelaaltje Meloidogyne chitwoodi de Q-status. De nieuwe Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA, voorheen PD) onderzoekt jaarlijks willekeurig 230 partijen pootaardappelen op chitwoodi. Zit er chitwoodi in, dan is dat een officiële besmetting. De partij verliest de pootgoedstatus. De oogst pootaardappelen van percelen binnen een straal van 1 kilometer rond het perceel van herkomst, het zogeheten aangewezen gebied, moeten worden onderzocht. Het aaltje kent drie tot vier generaties per teeltseizoen. Het kan zich verspreiden via grond en via epipakketjes die worden afgezet onder de schil van aardappelen.

Productschap Akkerbouw betaald en wordt ook dit jaar een deel van hiervan gedragen door het Productschap.

Besmetting voorkomen

Johannes van Heerwaarden, voorzitter van de Werkgroep Chitwoodi en akkerbouwer in De Cocksdorp op Texel, is het met Boutkan eens dat de besmetting redelijk verspreid is. „Waar je chitwoodi gaat zoeken, daar vind je het.“ De meeste telers nemen volgens Van Heerwaarden hun maatregelen. „Waar geen officieel onderzoek wordt gedaan, moet het al raar gaan wil je tegen een officiële besmetting aanlopen. Met een aantal teeltmaatregelen kun je het lang uitzingen. 60 Procent van de oplossing zit in het bouwplan.“ Mais met vanggewas rogge, Italiaans raai gras en onkruiden als zwarte nachtschade, perzikkruid en melganzevoet vermeerderen sterk. Van Heerwaarden probeert daarnaast de teelt kort te houden door laat te poten en gebruikt bij het poten een halve dosering Vydate. „Beide beperken het aantal generaties.“ Ook rasinvloeden spelen een rol. Van Heerwaarden vindt evenals werkgroep lid Verbruggen chitwoodi als één van de bedreigingen in de pootaardappelteelt. „Zoals ook AM, bacterie en virus. Maar de pijn wordt alleen gevoeld door de telers binnen de aangewezen gebieden. Uitroeien kun je het niet. Je moet er alert op zijn, je grond onderzoeken en er

De cijfers rond Meloidogyne chitwoodi

Duizenden grondmonsters zijn de afgelopen jaren op vrijwillige basis onderzocht op chitwoodi. De monsters werden geprikt na de oogst van de pootaardappelen. Per kavel worden enkele monsters gestoken, afhankelijk van het aantal aardappelpercelen per kavel en de grootte van die percelen. Omdat chitwoodi het meest op lichte grond voorkomt, steekt de monsternemer de monsters steeds op het lichtste deel van het perceel. Het resultaat van die vrijwillige bemonstering is dat van 8 procent van de kavels één of meer monsters besmet is. Het percentage gevonden besmettingen varieert per gebied en per grondsoort. Chitwoodi voelt zich in de Wieringermeer beter thuis dan op qua zwaarte vergelijkbare

grond in de Noordoostpolder. In de Wieringermeer is het aantal besmette percelen een keer zo hoog als vergelijkbare percelen in de Noordoostpolder. West-Brabant zit ertussenin, in Groningen en Friesland wordt sporadisch iets gevonden. In Drenthe en Gelderland is het percentage besmettingen hoger, maar het aantal monsters zeer beperkt.

Vaak gaat het bij de besmettingen om een lichte besmetting. Het aantal larven per monster is laag; in de helft van het aantal monsters zitten minder dan 15 larven, in 90 procent van de monsters blijft het aantal larven onder de 100. In een enkel monster zit meer dan 1.000 larven.

bij al je handelingen rekening mee houden.“ Werkgroep lid Anno Prinzen, pootaardappelteiler in Aalten voor handelshuis HZPC, vindt dat een wat te optimistische houding. „AM is met teeltmaatregelen veel gemakkelijker compleet beheersbaar te houden. Chitwoodi heeft meer generaties, het vermeerdert op veel gewassen en we hebben geen resistente aardappelrassen.“ Het gevaar van chitwoodi is bovendien

dat in het buitenland officieel nauwelijks besmettingen zitten. „We hebben hier in de Achterhoek besmettingen en dat houdt niet op bij de grens. Maar officieel heeft Duitsland geen besmettingen, evenals veel andere landen. Als exportland moeten wij voorzichtig zijn en aan onze handelsbelangen denken. Het imago van het Nederlandse pootgoed moet geen deuk oplopen.“ ■

Johannes van Heerwaarden: „Chitwoodi zit overal, uitroeien is onmogelijk maar beheersing kan wel.“

Arjan Verbruggen: „Nuchter beschouwd ligt de cirkel rond de plek waar het officieel is gevonden. Dat zegt niets over de overige percelen binnen of buiten de cirkel.“